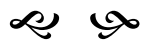

לקיחת זרע מאדם במצב של חוסר הכרה

הרב גדעון ויצמן - רב משיב במכון פוע"ה

1. הקדמה
2. דרך הוצאת הזרע
3. מעמד אדם בחוסר הכרה
4. חיוב במצוות
5. חיוב האשה להביא ילדים לעולם
6. הוצאת הזרע
7. מצד הילד
8. ההיבט הציבורי
9. סיכום

1. הקדמה

פנתה למכון פוע"ה אשה שבעלה ניסה להתאבד ר"ל ולא עלה בידו. כתוצאה מכך, הוא אינו חי בכוחות עצמו אלא מונשם ללא הפסקה על ידי מכונת הנשמה. האיש חסר הכרה והרופאים אומרים שאין לו סיכויים לצאת ממצב זה, ושהוא עתיד להישאר במצב זה עד מותו. לזוג יש ילד אחד והאשה בקשה להוציא זרע מבעלה כדי שיהיה לה עוד ילד ממנו בטרם ימות. היא שואלת האם מותר לבצע פעולה כזאת.

יש לדון בסוגיא זו מכמה כיוונים. ראשית יש לברר מה מעמדו של אותו אדם חסר ההכרה, האם הוא חייב במצוות, והאם הוא יכול לקיים מצוות. ואם נומר שאין הוא מחוייב, האם מותר להוציא ממנו זרע גם אם אין כאן מצווה, ואולי יש מצווה עליה. שיש כאן גם שאלה מן ההיבט הציבורי ונתייחס לכך בהמשך.

2. דרך הוצאת הזרע

הדרך להוציא זרע במצב כזה הוא על ידי גירוי חשמלי, המופק ממטמר המוכנס לפי הטבעת¹. גירוי זה גורם לזיקפה ולהוצאת זרע.² למרות שאיכות הזרע המתקבלת בדרך זו פחות טובה מאשר בחיי אישות, ניתן היום להגיע לתוצאות מספקות בגברים שנפגעו בעמוד השדרה ואין להם תגובה עצבית. גם במקרה שלנו ניתן להוציא מספיק זרע להפרייה חוץ גופית.

לפי הנתונים הרפואיים היום, פעולה זאת אינה מסוכנת, ולא תקרב את מיתתו של החולה.

3. מעמד אדם בחוסר הכרה

המשנה³ אומרת "מי שאחזו קרדיקוס" (שהוא מין חולי שמבלבל⁴) "ואמר כתבו גט לאשתו לא אמר כלום. אמר כתבו גט לאשתי, ואחזו קרדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו, אין דבריו האחרונים כלום."

¹ בדומה ל"אבי פיקרי", עיין יבמות ע"ו עמ' א'

² עיין Y. Hovav, "Comparison of semen quality obtained by electroejaculation and spontaneous ejaculation in men suffering from ejaculation disorder." *Human Reproduction* 2002 Dec 17:12 3170-2 וכן "גירוי חשמלי להוצאת זרע באופן מלאכותי" שכתב הרצאתו של ד"ר חובב בפוריות הגבר, הפסיקה ההלכתית, מכון פוע"ה כנס 3, תשס"ג

³ גיטין ז' א'

⁴ ועיין רש"י שם שאומר שהוא בא בגלל שתיית יין מגתו

הגמרא⁵ דנה לגבי המקרה השני, רבי שמעון בן לקיש סובר שניתן לתת גט גם כאשר הנותן אינו שפוי, אבל רבי יוחנן סובר "אין כותבין אלא לכשישתפה." הגמרא מסבירה שר"ל משווה מצב של אי-שפיות לאדם ישן, ור"י סובר שהוא כשוטה. וכשם שיש מקום לומר שהישן חייב במצוות,⁶ כך גם במקרה הזה האדם יכול לגרש את אשתו, לר"ל. ולר' יוחנן לא, כשם שהשוטה פטור ממצוות.

ובהמשך הגמרא שואלת מדוע ריש לקיש חולק על רבי יוחנן ואינו מדמה מצב הזה לשוטה? מתרצת הגמרא שיש הבדל בין מצב זה למצבו של השוטה, "שוטה לא סמיה בידן, האי סמיה בידן." כיון שניתן לרפואתו הוא אכן שוטה. ניתן להעיר אדם ישן ולכן הוא עדיין חייב במצוות, מה שאין כן אצל השוטה, ולכן הוא פטור.

כשדנתי דברים אלה לפני הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א הוא הבחין בין אדם מחוסר הכרה שניתן לרפואתו והוא יכול לקיים מצוות, לבין אדם שחסר הכרתו והוא לא יתרפא בדרך הטבע, רק בסיעתא דשמיא אשר פטור לגמרי ממצוות ואי אפשר שיקיים מצוות, אפילו על ידי אדם אחר.⁷

לכן, במקרה שלנו, כיון שהרופאים קבעו שלא ניתן לרפאות את החולה הוא פטור ממצוות כשוטה גמור שלא ניתן להבריאו.

4. חיוב במצוות

מובאת בספרא מחלוקת האם נשים רשאיות לסמוך, וז"ל: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם, וסמך ידו על ראש העולה" (ויקרא א' ב-ד') "בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים הנשים סומכות רשות. אמר ר' יוסי אמר לי אבא אלעזר - היה לנו עגל זבחי שלמים והוצאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו הנשים, לא מפני שהסמיכה בנשים אלא מפני נחת רוח של נשים" (ספרא, ויקרא ב').

⁵ גיטין ע"י עמ' ב'

⁶ ולכן חייבים להעיר אדם ישן לקרוא קריאת שמע, עיין רמב"ם הלכות ק"ש ב' ג' יש דיעות שהישן פטור ממצוות, עיין עוד אנציקלופדיה תלמודית ערך "ישן" ועוד במאמרו של הרב שלמה אישון "מצוות ועבירות הנעשות בשעת שינה", תחומין כ"א עמ' 467-474

⁷ עיין עוד אגרות משה, יורה דעה חלק א' סימן ר"ל ענף ד'

רבינו תם פסק⁸ פסקו שההלכה כרבי יוסי, ומותר לנשים לקיים מצוות עשה שהזמן גרמא, וגם מותר להן לברך על מצוות אלה. אבל הרמב"ם פסק שלמרות שמותר להן לקיים מצוות עשה שהזמן גרמא, הן אינן יכולות לברך.⁹

המחבר פסק שנשים לא יכולות לברך¹⁰ והרמ"א פסק כר"ת שכן מברכות.¹¹ וז"ל "והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, על כן גם כאן מברכות לעצמן אבל אחרים לא יברכו להן".¹²

ויש לשאול, אם האשה יכולה לברך, למה אחר אינו יכול להוציאה בברכה? ובעצם קיום מצוה בלא ברכה הוא פגם בקיום המצוה, וכן משמע בתוספתא "מפני מה אמרו אלם לא יתרום: מפני שאין יכול לברך"¹³, לפי זה אם היא יכולה לקיים את המצווה משמע שגם תוכל לברך, ואם היא יכולה לברך, מדוע שאחרים לא יוכלו להוציאה ידי חובתה? עוד יש לשאול איך איש מוציאה ידי חובתה במצוות עשה שהיא כן חייבת בה, כקידוש והבדלה וכיוצא באלה?

אלא י"ל שכל יסוד הדין שניתן להוציא חברו ידי חובתו הוא מדין ערבות,¹⁴ שכיון שכל ישראל ערבים זה בזה, אחד יכול לברך ולהוציא את כולם גם אם השומע אינו אומר אמן ואינו עושה שום מעשה.¹⁵ אבל יש לדון אם נשים כלולות באותה ערבות, וי"ל שבמצוות שנשים חייבות בהן, יש בהן דין ערבות. ובמצוות שהן פטורות, אין בהן דין ערבות.¹⁶ לכן במצווה שהיא חייבת בה מותר לאיש להוציאה ידי חובתה, אבל במצווה שהיא פטורה ממנה, רק היא קבלה על עצמה ולכן היא חייבת לברך לעצמה, ולא תוכל לצאת בברכת גברים אחרים. כך עולה מפסקו של הרמ"א.

ויש לשאול אם אשה אין בה ערבות איך היא יכולה לברך לעצמה על מצוה שהיא פטורה ממנה? אלא ברור שיש לה דעת לקבל על עצמה מצוות ולכן היא יכולה לברך (לדעת התוס'). אבל

⁸ עירובין צ"ן עמ"א ד"ה "דילמא"

⁹ הלכות ציצית ג' ט'

¹⁰ או"ח תקפ"ט ו'

¹¹ שם.

¹² וע"ע מג"א תק"מ א' והמשנ"ב שם א'.

¹³ תרומות ג' א' וע"ע בשיעורים לזכר אבא מרי זצ"ל של הגרי"ד סולוביצקי זצ"ל חלק ב' עמוד ק"א "חסרון ברכה פוגם במצוה והופכה לפעולת מצוה שאינה שלימה (מדבריהם) ובלתי משוכללת". וכל זאת למרות שלא נראה שהברכה מעכבת את קיום המצוה, בכל זאת לכתהילה בודאי יש פגם בקיום המצוה ללא הברכה. אולי ניתן לומר יותר מזה שמצוות בין לחבירו אכן צריכות כוונה, עיין מאמרו של הרב אברהם כהן-אור "ערכן של מצוות המתקיימות ממניעים אנושיים" תחומין כ' עמ' 197-203, ולכן במצוות כאלה הברכה היא יותר הכרחית כיון היא מסמנת את הכוונה.

¹⁴ עיין רש"י ראש השנה כ"ט ע"ה ד"ה "אע"פ שיצא מוציא"

¹⁵ רמב"ם הלכות ברכות א' י"א.

¹⁶ עיין באריכות במנחת יצחק ח"ג נ"ד.

כל זה רק במקום שהיא מקבלת על עצמה בכוונה ובדעת, אז היא מחוייבת במצווה, ובברכה, כתוצאה מקבלתה מדעתה. אבל אדם שפטור ממצוה, ואין בו דעת לקבל על עצמו, ממילא לא יכול לקיים את המצוה.

ועל פי זה ניתן להסביר דעת רש"י במנחות (נ"ה ע"א ד"ה "במחשבה") שהגמרא אומרת שמפרישים תרומה גדולה באומד ובמחשבה. רש"י מסביר שאדם לא צריך לעשות מעשה ולא דיבור, אלא מפריש תרומה במחשבתו.¹⁷ וקשה לומר כך כיון שכבר ראינו שהאילם פטור מתרומות רק כי א"א לו לברך, משמע שהברכה היא חלק הכרחי מקיום המצווה.

אלא יש לתרץ על פי תירוצו של הספר גנון והציל¹⁸ ששואל על נוסחו של פירוש המשניות להרמב"ם ששם כתוב "ורז"ל קוראין גם כן לאילם חרש לפי שסיבת האילמות היא חרשות, יתחדש בעובר בעודו בבטן אימו ולא ישמע מה שמדברין לו. וכבר נתבאר זה בספר השאלות הטבעיות וקרא לאדם בסיבת האילמות חרש. ודע כי כשנולד באדם החרשות אחר ששמע או נשתתק אחר שהיה מדבר מותר לו לתרום."¹⁹ על זה מקשה רבי עקיבא איגר שהרי איך האילם הזה יכול לתרום, הרי הוא לא יכול לברך? ובעל הספר גנון והציל מתרץ שהרמב"ם התכוון שהוא נעשה אילם או חרש רק אחרי שהתבואה נתחייבה בתרומה, וכבר חל עליו החיוב, ובמצב הזה הברכה אינה מעכבת.

זאת אומרת, אדם רגיל חייב בתרומה ואינו צריך לעשות שום פעולה כדי להתחייב במצווה, ולכן מפריש במחשבה. אבל אדם שהוא פטור אינו יכול לקיים את המצווה אלא אם כן הוא מראה את דעתו ורצונו לקיים את המצווה. ואם אינו מסוגל אז אינו יכול לקיים את המצווה. ולכן האילם אינו מפריש כיון שאצלו הברכה מעכבת מה שאין כן אצל אדם רגיל שמקיים מצוה גם בלי הבעת דעתו.

ולכן במקרה שלנו אדם שמחוסר הכרה אינו חייב במצוות, ואינו יכול לקיים את המצוות עד שיביע דעתו.

אלא שעדיין ניתן להציע שאחרים יקיימו עבורו את המצווה מדין זכין לאדם שלא בפניו, אבל כבר כתבו הראשונים²⁰ שיש זכיה לשוטה כמו שיש לקטן כיון שהוא יבוא לכלל דעת, אבל זה

¹⁷ ועיין שם בתוס' ד"ה "במחשבה" שמסביר שחייב לברך אלא "מחשבה" הכוונה שמחשב ואומר מה הוא יפריש אע"פ שאינו מפריש בידים וכן הוא ברמב"ם הלכות תרומות ג' וד' "אומד ומפריש בדעתו כמו אחד מחמישים".

¹⁸ מובא בשו"ת הר צבי עניני תרומות ומעשרות סי' נ"ז.

¹⁹ תרומות א' ב' ועיין בגרסת הרב קאפח זצ"ל וז"ל "הרי זה לא יתרום לכתחילה" וממילא נופלת קושית הרעק"א.

ובכל אופן דברי הגנון והציל עומדים במקומם"

²⁰ עיין רא"ש כתובות פרק ב' סי' י"ד בשם הרמ"ה.

מדובר רק בשוטה שהוא לפעמים בריא, אבל שוטה שאין לו זמן שהוא משתפה אז אין אצלו זכיה . ובמקרה שלנו לפי אומדן הרופאים הוא לא יבוא לכלל דעת ולכן אין אצלו זכיה.²¹

כשדנתי בדבר עם הרב אבגדור נבנצל שליט"א סבר לומר שמקרה זה אינו שונה מדין אדם שאבד כסף ומצאו עני שבזה הוא מקיים מצות צדקה²² משמע שמצות אין צריכות כוונה ולא שום פעולה רצונית מצד המבצע. ואף שאולי אינו דומה כיון ששם יש לו דעת כללית רק שפעולה זאת היא לא רצונית, מה שאין כן אצלנו שבחוסר הכרה אין לו דעת בכלל, בכל זאת רצונו של הקב"ה נעשה על ידי לידת עוד ילד יהודי ולאדם הזה יש זכות בדבר, אף שנראה שזכותו פחותה מאדם המקיים מצוה בהכרה מלאה.

כמו כן אמר לי הרב יעקב אריאל שליט"א שאולי יש מקום לומר שלפי דעת החינוך²³ שקיום מצות פרו ורבו הוא הולדת צאצאים (ולא ביאה בדווקא) הרי אם נולד לאדם ילד הוא קיים מצוה גם אם אינו מסוגל לקיים מעשה של ביאה²⁴.

5. חיוב האשה בהבאת ילדים לעולם

למרות שאין חובה על הבעל להביא ילדים, וגם א"א לו לקיים מצוה זו, ניתן לומר בכל זאת שאשתו מחויבת לכן ניתן להוציא את הזרע בשביל לקיים את חיובה. ידוע שהאשה פטורה ממצות פרו ורבו²⁵ ויש דיון לגבי חיובה במצוות "לשבת". הרי המשנה²⁶ אומרת שכופים אדון של חצי עבד וחצי בן חורין לשחררו כדי לקיים מצוות פרו ורבו, כדברי המשנה "והלא לא נברא אלא לפריה ורביה שנאמר: "לא לתוהו בראה לשבת יצרה".²⁷ התוספות²⁸ שואלים על המשנה שבחרה דווקא פסוק זה ולא "פרו ורבו" והריב"ם עונה שכיון שעבד פטור מפרו ורבו בהיותו עבד, אבל מחוייב ביישוב בעולם.

---

21 ואולי לא צריך לזה אלא יש לומר שכיון שכל זכין הוא מדין שליחות כדאיתא ברש"י גיטין ט' ע"ב ד"ה "יחזיר" והוא רק כשהמשלח יש בו דעת, ובנ"ד אין בו דעת. אבל י"ל שאם הוא כבר הורה לפני כן שרוצה בזה וק"ו כשכבר כתב או עשה פעולה כמו הקפאת זרע לצורך הפרייה, אז יש לומר שניתן לעשות רצונו ויש בו בזה זכות.

22 עיין ספרי פרשת כי תצא "המאבד סלע ומצאה עני והלך ונתפרנס בה, מעלה עליו הכתוב כאילו זכה"
23 מצוה א' וז"ל המנחת חינוך "ועיקר המצוה היא לידת הבנים" אבל עיין בדעת התוס' בב"ב י"ג עמ' א' ד"ה "כופין" שקיום המצוה היא על ידי קיום יחסים דווקא

24 ראה גם "שמירת זרע לפני טיפול כימותרפי", שכתוב הרצאתו של הרב שלמה דייכובסקי בפוריות הגבר, הפסיקה ההלכתית, מכון פוע"ה כנס 3, תשס"ג

25 עיין ברמב"ם הלכות אישות ט"ו ב' ושו"ע אבה"ע א' י"ג

26 גיטין ד' ה'

27 ישעיהו מ"ה י"ח

מכאן לומד הבית שמואל²⁹ שגם אשה חייבת במצוות לשבת, אבל ערוך השולחן³⁰ דוחה את דבריו וסובר שרק מי שחייב בפרו ורבו חייב ב"לשבת" כיון שכל יסוד של מצוות פרו ורבו הוא כדי ליישב את העולם, ולכן כיון שאישה פטורה מפרו ורבו, אינה חייבת ב"לשבת" וזה נראה ברור מדברי הרמב"ם³¹ "ורשות לאישה שלא תינשא לעולם". ומה שהוא עצמו כבר כתב "ולא תשב אישה בלא איש שלא תחשד"³² הוא לא מפני שיש עליה מצווה של לשבת אלא שאסור לכל אדם לחיות במצב שיבוא לחטוא או שיחשדו בו שהוא חוטא.³³

יש דעה נוספת הסוברת שכיום שאין אפשרות לבעל להתחתן עם אישה אחרת, האישה חייבת לעזור לו במצוות פרו ורבו וכן לשבת ואל תנח.³⁴

אם תמצי לומר שאין על האישה מצווה בכלל ברור שהיא לא מקיימת מצווה בפעולה זאת, אך גם אליבא דהפוסקים שיש לה מצווה לסייע לבעלה לקיים את מצוותו יש לומר שכאן כיון שהבעל פטור גם היא פטורה.

ואפילו לדעות שאישה חייבת בלשבת יש מקום לומר שכל זה באשה נשואה, אבל באשה שבעלה אינו יכול לקיים את המצווה הרי ממילא אין גם לאישה אפשרות לקיים מצווה זאת. שאם לא כן כל אישה פנויה ג"כ תהיה חייבת במצוות לשבת, וקשה לומר זאת. אלא במקרה כזה יש לומר שגם דעות אלה יסכימו עם ערוך השולחן שלשבת היא סעיף של פרו ורבו. ועוד יש לומר שכל ענינו של "לשבת" הוא השתדלות אדם ליישב את העולם כמה שהוא יכול, אבל כשהוא מביא ילדים שלא בדרך הטבעית אין בזה קיום מצוות "לשבת"³⁵ גם לדעות שבטיפולי פוריות מקיים מצוות פרו ורבו. כיון שפרו ורבו המצווה היא להעמיד צאצאים, אבל לשבת היא מצוות השתדלות ופעולה טבעית לישוב העולם.

ולכן נראה לי ברור שבפעולה זאת לא מקיימים שום מצווה, לא מצד הבעל ולא מצד האשה, אלא יש לשאול האם יש כאן איסור.

---

28 גיטין מ"א ע"ב ד"ה "לא תוהו".

29 אבן העזר א' ב'.

30 אבן העזר א' ד'.

31 הלכות איסורי ביאה כ"א כ"ו.

32 הלכות אישות ט"ו ט"ז.

33 ולכן במקום שאין חשד אין איסור בדבר שאשה תגור לבד, עיין הגהות רבי עקיבא איגר על שו"ע אבה"ע.

א' י"ג, אות ח'.

34 דעה זאת מופיעה בשו"ת חתם סופר אבן העזר א' כ' וע"ע ציץ אליעזר חלק ו' מ"ב ד' א'.

35 עיין שו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו תשובה מ"ה.

6. הוצאת הזרע

אולי ניתן לומר שכיון שהאדם החסר הכרה דינו כשוטה והוא פטור ממצוות מותר יהיה להוציא ממנו זרע גם אם יש איסור בדבר. אבל כבר כתב המגיד משנה³⁶ שאסור להאכיל חרש ושוטה איסור בידים. ונראה שהוא הדין כאן שאם יש איסור בדבר אסור להוציא ממנו זרע. וכן כתב לי הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א.

החזון אי"ש כותב "ונראה שהמוציא לחברו (זרע) אין האיסור על המוציא אלא על מי שיצא ממנו אם היה ברצונו, ואם לאונסו שניהם פטורים".³⁷ והוא דן שם אם האיסור הוא על ההוצאה או על איבוד הזרע. יוצא שבנידון דידן אין איסור על המוציא את הזרע, וגם החולה עצמו אין לו הנאה ורצון, ולכן נראה שאין כאן שום איסור.

אבל יש חולקים³⁸, וכן משמע מהמנחת יצחק³⁹ שדן לגבי ביופסיה מהאשך אי הוי פצוע דכא או לא. ושם הוא מעלה שאלה נוספת של הוצאת זרע לבטלה, ולמרות שלמסקנה הוא סובר שבמצב כזה לא שייך איסור שז"ל, הטעם לכך שזרע זה אינו ראוי להוליד, אבל לא מטעם החזון"א שאין איסור על המוציא, ובזה בודאי אין הנאה לחולה, אלא שברור שלולא טעמו הנ"ל היה אוסר ולכן גם בנידון דידן יש איסור להוציא הזרע. והרב קוק זצ"ל כתב⁴⁰ "שהגדר של איסור הוצאת שז"ל לבטלה, היינו שאין בזה מצוה, ובמקום מצוה דהיינו חיי אישות אין זה לבטלה" משמע שבמקום שאין שום מצוה, לא פרו ורבו ולא מצות עונה, אסור להוציא זרע, ונראה שכיון שאין כאן מצווה לכך כל הפעולה אסורה.

אלא שבזה יש לחזור לדברי האחיעזר⁴¹ שמביא משו"ת דברי מלכיאל שהתיר בדיקת זרע גם כשזורקים הזרע כיון שהוא לצורך פרו ורבו, ולכן גם כאן הוצאת הזרע הוא לצורך עיבור האשה. אבל יש לברר אם היתר הפוסקים הוא לצורך "פרו ורבו" דווקא, ובמקום שאין מצוות פרו ורבו אסור להוציא זרע, או שהשתמשו במושג "פרו ורבו" בצורה כללית, ובאמת בכל מצב שאין השחתה אלא שיש צורך של עיבור ואישות יש להתיר.

³⁶ הלכות שבת כ"ז ז'

³⁷ הלכות אישות ל"ו ב'

³⁸ עיין אוצר הפוסקים ס' כ"ג א' ו' בשם אחד מגדולי פוסקי ירושלים והוא מוכיח זאת מהרמב"ן

³⁹ ח"ג ק"ח ז'

⁴⁰ עזרת כהן ל"ז

⁴¹ ח"ג (אבן העזר) כ"ד ד'

בנשמת אברהם⁴² מובאת דעתו של הרב שלמה זלמן אורבעך זצ"ל שהתיר גם לזוג שכבר קיים מצוות פרו ורבו לעבור טיפולי פוריות. משמע מדבריו שגם כאן יש להתיר. והוא מפורש עוד יותר בדברי הרב משה פיינשטיין זצ"ל המובאים בשו"ת חלקת יעקב.⁴³ הרב ברייש חלק על דברי הרב פיינשטיין⁴⁴ שהתיר הזרקה של זרע גוי לאשת איש. הרב ברייש טען שזו פריצות וכמעשה מצרים⁴⁵. הרב פיינשטיין חולק וכותב "פשוט שכיון שהאיסור הוא פריצותא, הוא רק כשהוא לתכלית פריצות. ולא כשעושין זה להוליד ולד".

אבל יש מקום לומר ולאסור טיפולי פוריות הכוללות הוצאת זרע לזוג שכבר זכו לקיים מצוות פרו ורבו (דהיינו בן ובת), ויש מקום לומר שכל ההיתר הוא כדי להחיותם, כיון שללא בנים הרי הם נחשבים כמת⁴⁶ אבל כיון שיש כבר ילד, אפילו אחד, לא ניתן לומר "הבה לי בנים ואם אין מתה אנוכיי"⁴⁷.

לפי דעות אלה ברור שיש לאסור על אשה זאת להוציא זרע מבעלה כיון שאין כאן מצוות פרו ורבו, וכן כתב לי הרב יצחק זילברשטיין שליט"א: "אין לעשות זאת, ובפרט שיש כבר ב"ה ילד, ומסתבר גם שהאיש פטור ממצוות ופעולה זו כרוכה באיסורים, והשי"ת יתן לה מבן זה נחת רב".

לעומתו כתב לי הרב ליאור שליט"א "יהיה מותר כי כאן אין מדובר בהוצאת זרע לבטלה אלא לקיום מצוות לשבת יצרה מצד האשה, ואין כאן איסורים נוספים שנדחים". וכן הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א התיר "אין כאן איסור זרע לבטלה שהרי זה לצורך וכמו שהתירו רוב הפוסקים להוציא זרע לבדיקה וכאן עדיף שיש סיכוי גדול שתתעבר".

והרב גולדברג כתב לי שלמרות שהבעל שוטה ואינו חייב במצוות, בכל זאת הוא כן משועבד לאשתו מצד חיוב עונה, ולמרות שנשתטה לא פקע ממנו חיוב עונה, וכל עוד שהוא נשוי אליה הוא מחויב בעונתה, ויש לומר שכל זה שהיא תתעבר הוא חלק ממצות עונה.⁴⁸

---

42 חלק אבן העזר עמ' קי"א

43 ח' אבן העזר סימן כ"א מודפס גם בסוף דברות משה על מסכת כתובות

44 אגרות משה אבן העזר ח"א סי' יי.

45 עיין רמב"ם הלכות איסורי ביאה כ"א ח' ומפורש יותר בפירושו למשניות סנהדרין ז' ד'

46 נדרים ס"ד עמ' ב'

47 בראשית ל' א'

48 וראייתו מזה שגובים חוב משוטה שנתחייב בפקחותו.

7. מצד הילד

היבט נוסף בכל הנושא הוא טובתו של הילד, כי הילד יהיה אומלל כשיגדל בלי אבא, וגם אם כרגע הדבר "ישמח" את האשה, הרי אסור לאדם שיהנה על חשבון אדם אחר. אבל אמר לי הרב שלמה פישר שליט"א שהצער של האשה הרבה יותר גדול מהצער של הילד שיוולד וקשה מאד למדוד את הצער של כל אחד ואחד.⁴⁹ ועוד יש לומר שפעולה כזאת אסורה כיון שיצא לעז על הילד וחשד על אימו שידוע לכל שהבעל אינו מתפקד ופתאום כריסה בין שיניה. וכן כתב לי הרב מנשה קליין שליט"א "ויצא מזה לזות שפתיים שיאמרו שזנתה תחת בעלה ולא כולם יודעים שנעשה ע"י אופן זה וח"ו יוציאו לעז עליה ועל בניה אם תולד ממנו".

8. ההיבט הציבורי

יש עוד נימוק לאסור, מצד ההיבט הציבורי, כיון שדבר זה יפתח פתח לכל נשות החולים שגם ידרשו לקחת זרע כדי להוליד מבעליהם ילדים, ודבר זה יהיה לפירצה. וכן אמר לי הרב מרדכי אליהו שליט"א שלמרות שעל פי ההלכה אין כאן איסור אין להתיר פעולה כזאת מצד הציבורי, שגם זה שיקול בהלכה. וכן כתב לי הרב נויבירט שליט"א "למעשה אין אבא שמתפקד, ואם כן למה לנו לעזור להביא ילדים לעולם בדרך שלא לכ"ע היא כשרה, ומי ידאג לילדים".

9. סיכום.

נראה שבמקרה כזה יש מקום להתיר להוציא זרע מהבעל ולהשתמש בו להפרות את האשה. רוב הפוסקים סוברים שהבעל לא קיים בזה מצוה, אבל יש חולקים. הפוסקים שאוסרים טיפולי פוריות למי שכבר קיים מצוות פרו ורבו יאסרו גם בזה כיון שכל הטיפול הוא לא לקיים המצוה אלא להניח את דעתה של האשה. יש שאסרו פעולה כזאת מצד הבעיות החברתיות, הן לגבי לעז מצד האשה והן מצד הילד.

---

49 ועיין מאמרי בתחומין כ"ג "המעמד ההלכתי של זוג עם בעיות פוריות" אלא לעני"ד יש הבדל שם מדובר בזוג שטבע העולם שיהיה להם ילדים וכיש בעיות פוריות אז יש צער גדול שניתן להגדירם כחולה שאין בו סכנה, אבל קשה לומר שרווק או רווקה נחשבים כחולים שאין להם ילדים. כיון שטבע העולם הוא כך, ויש להם צער אולי מזה שלא התחתנו אבל לא מזה שאין להם ילדים, וגם כאן כיון שהבעל לא יכול לתפקד אז לאשה ודאי יש צער, אבל צער הזה אין לו מקום בשיקול הלכתי כל כך.